

EESTI MAAÜLIKOOL
Veterinaarmeditsiin ja loomakasvatuse instituut
Loomageneetika ja tõuaretuse osakond

Kristina Härm

**PEHME METOODIKA, LÄHTUVALT HOBUSE
PSÜHHOLOOGIAST**

**THE SOFT METHOD, BASED ON THE HORSE'S
PSYCHOLOGY**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: pm.tead.kand.(Ph.D.) Heldur Peterson

Retsensent: pm.mag. Triin Lepik

Tartu, 2015

LÜHIKOKKUVÕTE

Käesolevas bakalaureusetöös saab välja tuua kaks olulisemat aspekti: hobune kui loom - inimene kui sõber ja juht. Nii kirjandus kui ka oma kogemus tõestavad, et hobust saab õpetada või ümberõpetada heaks ja kuulekaks loomaks ilma valu tekitamata ja erilist varustust kasutamata.

Pehme metoodika põhimõte on: selleks, et saada head hobust, tuleb lähtuda tema psühholoogiast. Kui inimene ei oska ja ei tea hobusest mitte midagi, ei saa ta ka kasutada pehmet meetodit, sest ta ei saavuta hobuse usaldust. Viimases kogu õpetus seisnebki.

Peale psühholoogia on hobuse õpetamises veel üks väga oluline aspekt – inimene. Selleks, et hobune saaks usaldada inimest, peab eelkõige ta peremees olema enesekindel, tugeva närviga ja suure kannatusega.

Lähtudes Pat Parelli poolt kirjapandust, võib kindlalt öelda, et pehme metoodika toimib ning tulemus on hämmastav ja usutav. Seda tõestab ka Nevzorov oma videotega, kuidas hobune võib usaldada ja kuulata igat inimese käsku. Ka antud bakalaureusetöö kirjeldatud kogemus näitab, et kõik on võimalik kui osata hobusest aru saada.

Võib öelda, et pehme metoodika võtab küll rohkem aega, aga tulemus on seda kindlam ja parem.

ABSTRACT

In this bachelor's thesis, two significant aspects can be highlighted: the horse as an animal, the human as a friend – a leader. Both relevant literature and personal experiences prove that a horse can be trained or re-trained into a good and obedient animal without inflicting pain or using special equipment.

Today, horses are used for two reasons: equestrianism and hobby. The main principle of the soft method is to train a good horse by basing the training on the horse's psychology. If a person doesn't know about horses or how to handle them, they cannot use this method. To gain the trust of a horse, the person needs to be confident, mentally strong and patient, for they will not be able to gain the horse's trust, from which the whole training process consist.

On the basis of Pat Parell's literature it can be said with certainty that the soft method is successful, and the results are amazing and absolutely conclusive. This is further supported by Nevrozov's videos, how a horse can trust and obey any human. The personal experience shared in this Bachelor's thesis shows that everything is possible by understanding horses as well.

In conclusion: soft method is more time-intensive, but the result is clearer and better.

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	2
ABSTRACT	3
SISUKORD	4
LÜHENDID JA MÕISTED	7
SISSEJUHATUS.....	8
1. KIRJANDUSLIK ÜLEVAADE	9
<i>1.1 Sugu.....</i>	<i>9</i>
<i>1.1.1 Täkk</i>	<i>9</i>
<i>1.1.2 Mära.....</i>	<i>9</i>
<i>1.1.3 Ruun</i>	<i>10</i>
<i>1.2 Hobuse psühholoogia</i>	<i>10</i>
<i>1.3 Meeled</i>	<i>11</i>
<i>1.3.1 Nägemine.....</i>	<i>11</i>
<i>1.3.2 Kuulmine</i>	<i>12</i>
<i>1.3.3 Haistmine.....</i>	<i>13</i>
<i>1.3.4 Maitsmismeel.....</i>	<i>13</i>
<i>1.3.5 Kompimismeel</i>	<i>13</i>
<i>1.4 Kehakeel.....</i>	<i>14</i>
<i>1.4.1 Nuusutamine</i>	<i>15</i>
<i>1.4.2 Hirnatus.....</i>	<i>15</i>
<i>1.4.3 Kõrvadekeel</i>	<i>15</i>
<i>1.4.4 Sabavibutamine</i>	<i>16</i>
<i>1.5 Hobuse omadused.....</i>	<i>16</i>
<i>1.5.1 Karjaloom</i>	<i>16</i>
<i>1.5.1.1 Positsioon karjas.....</i>	<i>16</i>
<i>1.5.2 Suhlamine.....</i>	<i>17</i>
<i>1.5.3 Iseloom.....</i>	<i>17</i>
<i>1.5.3.1 Iseloomu äratundmine</i>	<i>17</i>
<i>1.5.5 Liikumine.....</i>	<i>19</i>
<i>1.5.5.1 Mäng</i>	<i>19</i>
<i>1.6 Tunded.....</i>	<i>20</i>
<i>1.6.1 Hirm.....</i>	<i>20</i>

1.6.1.1	<i>Kriitiline distant</i>	20
1.6.2	<i>Valu</i>	21
1.6.3	<i>Tujutu hobune</i>	21
1.6.4	<i>Ähvardamine</i>	21
1.6.5	<i>Mulje tekitamine</i>	22
1.6.6	<i>Tervitus</i>	22
1.6.7	<i>Uudishimu</i>	22
1.7	Hobuse õpetamine	23
1.7.1	<i>Inimese käitumine</i>	23
1.7.2	<i>Käsk</i>	24
1.8	Pehme metoodika	24
1.8.1	<i>Soft-Touch õpetamismeetod</i>	24
1.8.2	<i>Pat Parelli metoodika</i>	25
1.8.2.1	<i>Pat Parelli 7 mängu</i>	25
1.8.2.1.1	<i>The Friendly Game (Sõbralik mäng)</i>	26
1.8.2.1.2	<i>The Porcupine Game (Taandamise mäng)</i>	27
1.8.2.1.3	<i>The Driving Game (Suunamise mäng)</i>	27
1.8.2.1.4	<i>The Yo-Yo Game (Jo – Jo mäng)</i>	28
1.8.2.1.5	<i>The Circling Game (Ringlev mäng)</i>	29
1.8.2.1.6	<i>The Sideways Game (Vastuvõtmise mäng)</i>	30
1.8.2.1.7	<i>The Squeeze Game (Surve mäng / Klaustrofoobia mäng)</i>	31
1.8.3	<i>Nevzorov Haute Ecole</i>	31
1.8.4	<i>Maria Popova diplomitöö „Noorhobuse põhiväljaõpe“</i>	32
2.	UURIMISTÖÖ METOODIKA	34
3.	UURIMISED JA ARUTELU	35
3.1	<i>Oma kogemus</i>	35
3.1.1	<i>Hobune</i>	35
3.1.2	<i>Tutvumine</i>	35
3.1.3	<i>Suhtlemine</i>	36
3.1.4	<i>Mängimine</i>	36
3.1.5	<i>Ümberõpetamine</i>	37
3.1.6	<i>Tulemused</i>	37
3.2	<i>Arvamused</i>	38
3.2.1	<i>Pehme metoodika uue haruna</i>	38
3.2.2	<i>Instinktid</i>	38
3.2.3	<i>Võimalik tulevik</i>	39

3.2.4 <i>Valed katsed ja nende võimalikud lahendused</i>	40
3.2.5 <i>Pehme metoodika nõrgad ja tugevad küljed</i>	40
3.4 <i>Tulemuste võrdlus kirjandusega</i>	41
KOKKUVÕTE	43
KASUTATUD KIRJANDUS	45
SUMMARY	47
LISAD	49
<i>Lisa 1. Käitumise äratundmine</i>	<i>49</i>
<i>Lisa 2. Iseloomu äratundmine</i>	<i>55</i>
<i>Lisa 3. Õpetaja asend</i>	<i>61</i>
LIHTLITSENTS	63

LÜHENDID JA MÕISTED

Pehme metoodika	ratsutamine hobusega ilma valu tekitamata (on erinevaid meetodeid, vt punkt 1.8)
Klassikaline metoodika	tänapäevane tavaline ratsutamine, kõike ratsaspordi varustusega
Varustus	ratsaspordis kasutatavad abi- ja mugavus vahendid (näiteks kannused, valjad ja ratsmed, kangvaljad, stekk, suulised jne)
Korde	6–10 meetri pikkune nõör või rihm (pael), mida kasutatakse hobuse jalutamiseks või õpetamiseks nii, et hobune liigub mööda ringi korde otsas, inimene seisab ringi keskel ja reguleerib hobuse liikumist hääle või pika piitsa abil (Ratsasporditermenoloogia)
Maneež	kinnine treeningute ja võistluste plats
Psüühika	on individuaalsele kogemusele toetuv käitumist organiseerivate protsesside süsteem (wikipedia)
Allüür	on hobuse liikumisviis
Autasustamine	käesolevas töös see tähendab hobuse premeerimist- maiustuse andmist, patsutamist

SISSEJUHATUS

Viimastel aastatel on väga populaarseks saanud ratsasport. Kuid vähesed ratsutajad mõtlevad selle peale, et nad sõidavad elava loomaga, kellel on oma mõtted, soovid ja instinktid. Hobuse hind on ostes oluline turumajanduslik tegur. Selle tulemusena on suurenenud ebastabiilse närvisüsteemiga sporthobuste arv ratsakoolides.

Edukaks ratsaspordiga tegelemiseks, hobusekasvatuseks ning igapäevaseks suhlemiseks hobusega peab inimene teadma ajalooliselt olemasolevaid omadusi. Muidugi saab hobust sundida täitma teatud käskte temaga pidevalt võideldes kuid tegelikult saab hobusest kergelt jagu, kui veidi süveneda hobuse psühholoogiasse ja selle iseärasustesse. Selleks, et tegeleda hobuste väljaõppega pehme meetoodika abil, peab aru saama, et oma olemuselt on hobune tark ja vaba loom.

Hobune omab sajanditepikkust arengulugu, mille jooksul erinevate tõugude esindajatel esinevad teatud füsioloogilised, psühholoogilised ja käitumislikud omadused instinkti tasemel. Iga hobune on individuaalne ja tahab endasse eripärast suhtlemist. Oluline on teada põhilist osa hobuse psühholoogias, mis motiveerib hobuse käitumist ning alles siis alustada väljaõpet.

Hobune elab looduses omamoodi sotsiaalses kogukonnas - perekonnas, kus vajadusel saab liituda ja leida kaitset karjas. Kodustatud hobustele, kes elavad tallides, on suhtlemine omasugustega oluline osa tervise säilitamiseks ja psüühika stabiiliseerimiseks.

Suhtlemisest ainult inimesega hobusele ei piisa, sellepärast peab hobusel olema võimalus vabalt karjatada koplis koos teiste hobustega. Suhtlemise protsessis tekivad siin hierarhia suhted, mis on väga olulised hobuse elus, sest siis toimub vajalike oskuste õppimine varssadel ja märadel.

Edukaks ja sujuvaks väljaõppeks, saab kasutada mitmeid kirjandusallikaid, kus on kõik ära seletatud, ratsutaja peab lihtsalt tundma oma hobust ning omama kannatlikkust ja enesekindlust.

Antud bakalaureusetöö eesmärk on tutvuda pehme meetoodika põhimõtetega ja lühidalt üle vaadata hobuse psühholoogia, käitumine ning seostada neid omavahel. Samas ka peab aru saama, mis hobusega on tegemist ja kuidas temaga õieti käituda.

1. KIRJANDUSLIK ÜLEVAADE

1.1 Sugu

Võrreldes teiste koduloomadega (eriti veistega) on hobustel isas- ja emasloomadel välimuse ja jõudlusvõime erinevused väiksemad. Küll aga on sugupoolest tulenevad suured käitumuslikud eripärad. (Peterson, H., 2014)

1.1.1 Täkk

Täkk on vähemalt nelja-aastane ruunamata isane hobune.

Täkk on võimsa kehaehitusega, neil on tugev kael ja nad on jässakamad kui märke. Täkkude käitumine erineb oluliselt märade omast. Nad on ümbrusest rohkem huvitunud ning sageli pakatavad energiast. Tõuaretuses rakendatav täkk on sugutäkk. (Hermsen, J., 2006)

Ebatäiuslik täkk on sellisel juhul, kui munandid pole täielikult alla langenud. Märadega käitub ebatäiuslik täkk samal viisil kui veatu isane hobune. (Hermsen, J., 2006)

Karjas on kõige olulisem täkk. Ainult kõige kangema, targema ja võistlusvõimelisema täku geenid peavad andma järglasi. (Гервек, Г., 1997)

Tavaliselt täkk ei otsi endale sõpru. Iga teist täkku tajuvad nad potentsiaalse konkurendina. Märadega on neil suhted palju kergemad ja sõbralikumad. (Биндер, С. Л., 2010)

Tallides hoitakse tavaliselt täkkü märadest eraldi. (Гервек, Г., 1997)

1.1.2 Mära

Mära on reeglina kolme-aastane või vanem emane hobune. Nad on tavaliselt saledama kehaehitusega kui täkkü ning ka pingevabamad, kuid esineb ka vastupidiseid näiteid. (Hermsen, J., 2006)

Innaajal võivad märad olla raskesti talitsetavad ja häiritud. Tõuaretuses kasutatakse sugumärasid. (Hermsen, J., 2006)

1.1.3 Ruun

Ruunaks nimetatakse steriliseeritud või kohitsetud isast hobust. Kohitsemine muudab hobuse sigimatuks. Nad on pingevabamad kui täkud ning see ongi peamine isaste hobuste steriliseerimise põhjus. (Hermsen, J., 2006)

Räägitakse, et ruunad on kaotanud oma iseloomu, kuid just nende hobuste seas kohtab eriti aktiivseid ja julgeid loomi. (Гербек, Г., 1997)

1.2 Hobuse psühholoogia

Enne, kui meil kunagi on lootust hobusest aru saada, rääkimata hobuse kontrollist ja temaga suhtlemisest, on oluline teada saada põhiline hobuse psühholoogiast, mis motiveerib tema käitumist kõige rohkem. Kõigepealt on hobused saakloomad. Meil, inimestel on raske mõista, mis tunne on olla hobune. (Goodnight, 2007)

Hobuse psühholoogia – individuaalne, subjektiivne faktor, mille käigus hobusel psühholoogilised protsessid on seotud tema erinevustega (tüübiga). Iga hobune omab oma psüühikat, millega peab inimene arvestama. (Гербек, Г., 1997)

Hobuse psühholoogiat saab tõlkida lihtsate sõnadega - käitumisprotsesside vaimne väljund. Tunnete maailm on tekkinud pika aja jooksul ja on kohanenud keskkonna tingimustega. (Гербек, Г., 1997)

Hobuse psühholoogia kõigub tihti käitumise vahel, mis on omane stepiloomale ja kodustatud loomale. Mõlemad faktorid on väljendunud hobuse psühholoogias. (Гербек, Г., 1997)

B.Frank (1875) lähtus tõugude päritolust ja geograafilisest levikust, ning jagas hobuseid kaheks rühmaks:

- idamaine rühm - elava temperamendiga kuivad hobused (Väike-Aasia, Araabia ps. Türgi, Iraan). Idamaised on eksterjöörit ja temperamendilt sarnasemad lõunamaistega.
- läänemaine rühm - esimestele vastandina flegmaatilised, koheva konstitutsiooniga suure pea, lühikeste jäsemete, rohke karvastikuga ja jämeda luustikuga hobused Lääne-Euroopas (ardennid, peršeronid jt.). Läänemaised on eksterjöörit ja temperamendilt sarnasemad põhjapoolsetega.

(Peterson, H., 2014)

1.3 Meeled

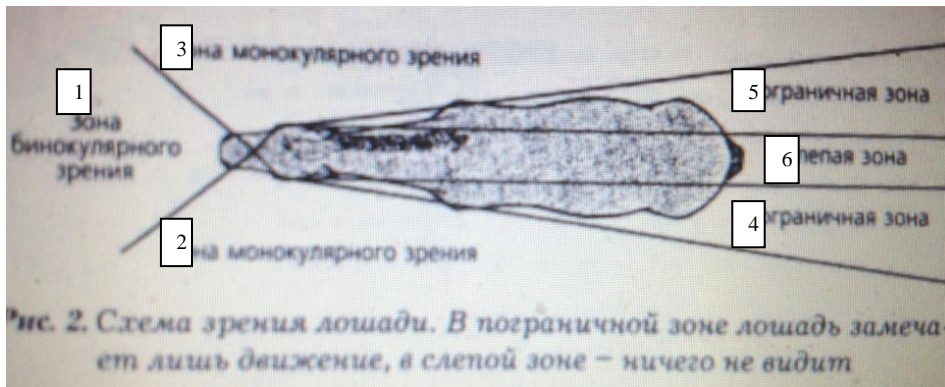
Hobuse meeled teevad looma teadlikuks tema ümber toimuvast. Hobuse meeled jaotatakse järgmiselt :

- Nägemine (silmad)
- Kuulmine (kõrvad)
- Haistmine (nina)
- Maitsmine (keel ja suulagi)
- Kompimine (nahk)

(Гервек, Г., 1997)

1.3.1 Nägemine

Silmad asetsevad pea külgedel ja seetõttu näeb hobune kummagi silmaga erinevaid kujundeid ning silmab peaaegu kõike enda ümber pead pööramata (vt Joonis 1). Tõeliselt terav on nägemise keskosa ja hobune ei näe otse ette ega enda taha. (Hermsen, J., 2006)

Joonis 1. Nägemise tsoonid. 1. Binokulaarnägemine; 2,3. Monokulaarnägemine; 4,5. Nägemise piirtsoon; 6. Pimetsoon (Гервек, Г., 1997)

Hobuse kõrvad näitavad hobuse vaate suunda. Kui hobusel on kõrvad pööratud tahapoolle, ei tähenda, et ta on kuri. Vahet saab teha hobuse huulte järgi. Kui huuled on lõdvestunud siis mingit ohtu ei ole. Hobune lihtsalt jälgib mis toimub tema selja taga. Kui aga huuled on pinges ja kõrvad asetatud tahapoolle, siis tähendab, et hobusele midagi ei meeldi. Kõrvade asetamine erinevasse suunda ei tähenda, et hobune vaatab korraga mõlemale poole, see ei ole võimalik. Mõlemad silmad on konsentreeritud ühte suunda. (Баскина, С., 2008)

Hobuse nägemisulatus on umbes mõnisada meetrit. Et näha midagi endast kaugemale, peab hobune langetama pea. Ta ei ole võimeline hindama sügavust ja seetõttu ongi hirmu peamine põhjus on see, et ta ei näe midagi täpselt. (Hermsen, J., 2006)

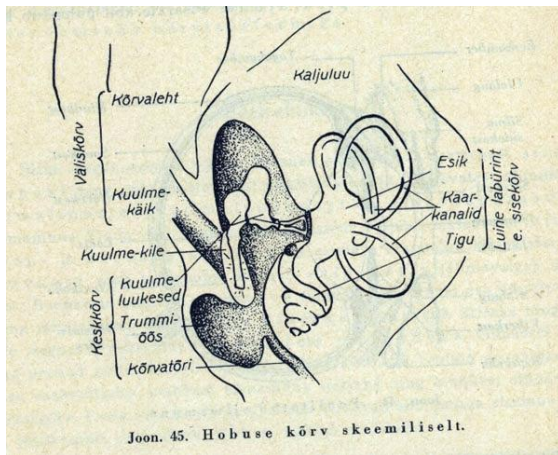
Hobuse nägemine on optimaalselt kohanenud tema vajadustele. (Гервек, Г., 1997)

Arvatakse, et hobused eristavad punast, rohelist, kollast ja sinist värvi, kõige paremini aga näevad nad kollaseid objekte. (Hermsen, J., 2006)

1.3.2 Kuulmine

Hobune kuuleb palju paremini kui inimene. Ta saab liigutada merekarbikujulisi kõrvu, püüdes ümbruskonnast mitmesuguseid helisid (vt Joonis 2). (Hermsen, J., 2006)

Sellega on hobune võimeline määrama kust ja kui kaugelt tuleb heli. (Гервек, Г., 1997)

Joonis 2. Hobuse kõrv skeemiliselt (Meeleelundid, 2010)

1.3.3 Haistmine

Hobusel on väga hästi arenenud haistmismeel, mis on väga tähtis teiste hobustega suhtlemisel. (Hermsen, J., 2006)

Haistmine mõjutab hobuse instinkte. Näiteks kui hobune tunneb värske heina lõhna, siis tal tekib söögiisu. (Гервек, Г., 1997)

1.3.4 Maitsemismeel

Maitsemismeega eristab hobune mürgiseid taimi söödavatest. Nagu inimestel, nii on ka hobustel oma eelistused maitsete suhtes. (Hermsen, J., 2006)

1.3.5 Kompimismeel

Hobuse tundlikkus on nii hästi arenenud, et reageerib ka kõige õrnematele puudutustele. Ta reageerib oma naha närvilise tõmblusega. Lähikärbust tunnetavad hobused pikkade tundlike karvadega alumisel mokal ja selle all. (Hermsen, J., 2006)

Mokal asuvad karvad saadavad edasi taju kesknärvisüsteemi ja sellega ärritavad instinkte ja psühholoogilist reaktsioone. (Гервек, Г., 1997)

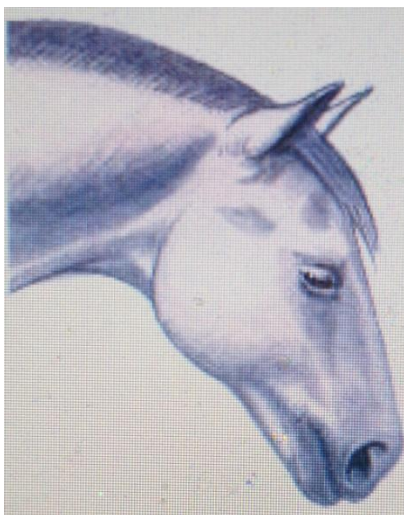
Puudutamine annab hobusele endale ja teistele enesekindlust. (Пис, М., 2006)

1.4 Kehakeel

Nii inimeste kui ka teiste hobustega suhtlemisel kasutab hobune kehakeelt ja häälotsusi. (Буд, П., 2013)

Hobune on uskumatult liikuv loom ning iga hetk on võimalik ära tunda ta meeleolu. Just see teadmine aitab kaasa pehme metoodikaga õpetamises. Samas ei tohi ära unustada, et iga hobune on individuaalne ja mõned kombinatsioonid kehakeeles võivad tähendada erinevat tahet. (Буд, П., 2013)

Alustuseks võiks teada põhilisi kehakeele kombinatsioone (vt Lisa 1.). Aja möödudes, kui omanik suhtleb oma hobusega, õpib ta väga kiiresti ära tundma hobuse tuju. (Буд, П., 2013)

Joonis 3. Peahoid all räägib rahulolevast hobusest (Буд, П., 2013)

Ka hingamise kaudu saab öelda mis seisundis on hobune.

- Kiire ja lühike sisse- ja väljahingamine – ehmunud ja pinges.
- Kiire ja sügav sisse- ja väljahingamine – mõtleb või on palav.
- Hingamiskahin liikumise ajal – proovib suruda inimese peale.
- Rahulik ja kerge hingamine – rahulik.

(Буд, П., 2013)

1.4.1 Nuusutamine

Hobune tõstab sageli nina õhku ja kergitab ülemist mokka haistes sel viisil õhku.

Niisugune käitumine, mida nimetatakse nuhutamiseks, on eriti levinud täkkude hulgas, kui nad avastavad, et läheduses on mära. (Hermsen, J., 2006)

Eriti ilmnev taoline nuhutamine indleva mära poolt mahajäetud lõhna puhul. (Peterson, H., 2014)

1.4.2 Hirnatus

See on häälotsus, millega hobune väljendab oma tundeid või emotsioone. Kui üks hobune kutsub teist, on toon tavaliselt selgem ja kõrgema helisagedusega. (Hermsen, J., 2006)

Madala ja pehme häälotsusega hobune ilmutab tähelepanu teise hobuse või inimese suhtes. Kõva hirnatus tähendab tavaliselt erutumist või rahulolematust. Kui hobune tunneb ennast ohustatuna siis ta pruuskab. (Пис, М., 2006)

1.4.3 Kõrvadekeel

Ettepoole suunatud kõrvad tähendavad sõbralikku huvi, taha suunatud, vastu kaela surutud kõrvade puhul tuleb olla ettevaatlik (vt Joonis 4). Tavaliselt tähendab, et hobune on vihane. (Hermsen, J., 2006)

Joonis 4. Taha suunatud ja vastu kaela surutud kõrvad – ähvardus. (Гервек, Г., 1997)

Kõrvad tahapoole suunatud võib tähendada ka kerjamist. (vt Lisa 1., „Kõrvad“) (Шефер, М., 2013)

1.4.4 Sabavibutamine

Kui hobune vibutab saba, võib see olla rahulolematuse märk. Ratsahobuse puhul võib see olla ka märguande tõrksusest, eriti kui ratsanik kasutab kannuseid. Üldiselt saba löömisega peletab hobune kärkseid eemale. (Hermsen, J., 2006)

1.5 Hobuse omadused

1.5.1 Karjaloom

Hobune on oma olemuselt karjaloom, kes on üsna rahul karjas koos teiste hobustega. Kuna metsik hobune pidi ise toitu otsima ja selleks pikki vahemaid läbima, siis tunnevad nad ennast kõige paremini siis, kui nende tegevust ei piirata ja neil on liikumisruumi. Hobusel on instinkt, mis aitab tal kiiresti põgeneda ning joostes suudab ta kiirust lisada. Põgenemisinstant on kaasasündinud nähe. Nad ei pea ohtu tingimata ise tunnetama vaid reageerivad ka teiste hobuste hoiatustele. (Hermsen, J., 2006)

Hobuse psühholoogia ja intellekt ei ole abstraktne mõiste. Tihe side hobuse ja inimese vahel tekkis mitte ainult hobuse kodustamise pärast vaid ka sellepärast, et hobune on perekondlik (karja) loom. (Гербек, Г., 1997)

1.5.1.1 Positsioon karjas

Karjades elavate hobuste seas valitseb kindel hierarhia, kus igal loomal on oma staatus. (Hermsen, J., 2006)

Tallis võib hobune saavutada head staatust kui ta näitab, et ta on autoriteet. Sellega võib minna aega ühest päevast mitme nädalani. (Гербек, Г., 1997)

1.5.2 Suhtlemine

Kindlasti peab meeles pidama hobuse suhtlemise taht. Hobune, kes peab suure osa ajast veetma üksinda, omandab tihti halvad kombes. (Гервек, Г., 1997)

Üksindustunne võib muutuda raskesti ravitavaks neuroosiks. (Гервек, Г., 1997)

1.5.3 Iseloom

Tänapäeval näitab hobuse iseloomu tema reageerimine ärritustele. Eristatakse elavat või rahulikku temperamenti. (Гервек, Г., 1997)

Pidamise on üks olulisim indikaator hobuse iseloomust ja psüühikast. Mida täiuslikum on hooldamine, seda parem on hobuse suhtumine inimestesse, hobuse psüühika on stabiilsem ja võimaliku vale käitumise oht väiksem. (Гервек, Г., 1997)

Hobuste seas leidub ka selliseid, kes juba sünnipäraselt kipuvad olema agressiivsed ja kergesti ärrituvad. Selliseid hobuseid ei ole vaja karistada selliseid hobuseid, sest see on neile täiesti normaalne looduspärase käitumine. (Шефер, М., 2013)

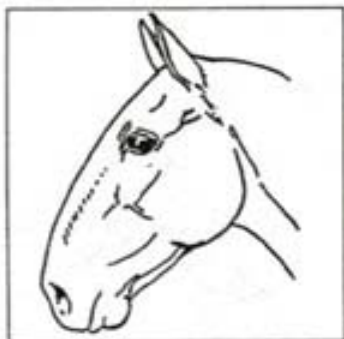
Sporthobuse liiga varajane kasutamine võib negatiivselt mõjuda tervisele ja psüühikale. Traumad, mis võivad tekkida õpetamise käigus, on taastumatud. Samuti ilmneb psüühiline ja vaimse segadus, millede ravimiseks on vaja aastaid kannatust ja ka majanduslikud kulud on suuremad. (Гервек, Г., 1997)

Mida paremini on arenenud loom, seda rohkem ta püüab olla sõltumatu. Seda võib nimatada ka vabaduse instinktiks. (Гервек, Г., 1997)

1.5.3.1 Iseloomu äratundmine

Tavaliselt hobuse iseloomu tõestatakse rasketes olukordades või harjutusi tehes. Võib olla, et igapäevases elus ja tingimustes on hobusel sõbralik ja heatahtlik iseloom. (Пис, М., 2006)

Kongpealist(Rooma pea) hobust kohates peame teadma et, ees ootab suur ja raske töö. Sellise kujuga pea räägib raskesti õpetatavast hobusest. Selline hobune võib lisaks olla ka rumal (vt Joonis 5). (Теллингтон-Джонс, Л., 2004)

Joonis 5. Kongpealine profiil (Rooma pea) (Теллингтон-Джонс, Л., 2004)

Hobuse iseloomu ja tuju saab ära tunda tema keha, eriti tema pead vaadates. Pikk otsmik räägib tavaliselt sellest, et loomal on suurem aju ja kõrgem intellekt. Hobuse silmi vaadates saab öelda, mis tujus ta on ja kuidas ennast tunneb, samuti iseloomu ning käitumist (vt Lisa 2.). Silmad on hinge peegel. (Теллингтон-Джонс, Л., 2004)

1.5.4 Mälu

Hobusel on suurepärane mälu, mida saab kasutada looma väljaõpetamisel. (Hermsen, J., 2006)

Erinevatel tüüpidel ja hobusetõugudel on erinevad mälu omadused. (Гервек, Г., 1997)

Mälu alla loetakse oskust loomalale arusaadav meelde jätta, mäletada üleelatud muljeid ja taastada seda meelemõistuses. Oma mõtete mõlgutamiseks pole hobune võimeline, küll aga oskab ta mõelda. Ta ei mõtle, milliseid oskusi ta kogus, vaid tegutseb spontaanselt, tahtmatult. (Гервек, Г., 1997)

Lühikesed õpetamise intervallid treenivad hobuse mälu paremini, mis omakorda on ratsutajale oluliseks positiivseks faktoriks. Uurimused hobuste õpetamisest tõestasid, et nad jätsid paremini meelde need harjutused, mis kordusid väikeste intervallide järel. (Гервек, Г., 1997)

1.5.5 Liikumine

Hobune on liikuv loom. Selleks, et hobusel oleks hea iseloom, käitumine ja tervis, peab ta saama koormust. Väsinud hobune – rahulik hobune. (Гервек, Г., 1997)

Liikumine on hobuse jaoks loomulik eluviis. Liikumisinstant on osa hobuse psühholoogiast. Hästi treenitud hobusele, keda kasutatakse ratsakoolis või antakse rendile, ei ole 6-8 tunnine päevatreening üleliigne. Hea treeneriga, pidamisega ja söötmisega hobune elab kõrge vanuseni ja on suhteliselt terve. Ainsaks koormuseks on algajad ratsutajad, kes annavad valesid käske ja tõmbavad ratsmeid, millega teevad hobusele haiget. (Гервек, Г., 1997)

Mitte ainult kabjad ja jäsemed, vaid terve hobuse keha on arenenud selleks, et aktiivselt liikuda ja läbida pikki vahemaid. (Гервек, Г., 1997)

Triin Lepik tegi Eestis katse, kus tõestas, et hobuse refleksid ja liikumiskiirused on tingitud närvisüsteemist. Mida närvilisem või erutum on hobune, seda kiiremini ta liikub. Näiteks loius samm on iseloomulik nõrkade erutusprotsesside puhul. Galop aga välistab nõrkust ning näitab tugevust. (Lepik, T., 2008)

1.5.5.1 Mäng

Oluline osa liikumisinstantist on hobuste mängimine. Nad võivad mitmeid tunde põllul mängida, hobuste mäng vajab piiramatut liikumist. (Гервек, Г., 1997)

Mängu vajadust hinnatakse käitumisuurijatega nagu kõrge intellekti taset. Samuti pikendab mäng nooruslikkust. On tõestatud, et hobused, kellele on omane hõivata end mänguga, on tugevama tervisega, kui hobused, kes enamiku oma ajast igatsevad. (Биндер, С. Л., 2010)

Mäng on loomulikkuse peegeldus, mis lihtsustab hooldust, kasvatust, pidamist ja õpetamist. (Гервек, Г., 1997)

Isased varsad mängivad rohkem, kui emased varsad. Kuid see kestab ainult kuni täisikka jõudmiseni. (Шефер, М., 2013)

1.6 Tunded

1.6.1 Hirm

Kõik kabjalised on tähelepanelikud ja märkavad neid ümbritsevas maailmas palju seda, mis on inimese silmade eest varjul. Seepärast peab aru saama hobuse hirmust uute asjade vastu. Nad kardavad tihti näiliselt mõtetuid ja turvalisi asju. Tavaline reaktsioon hirmule on põgenemine ja kõikvõimalike takistuste ületamine, mis jääb hobuse teele. (Шефер, М., 2013)

Samuti võib hobust ehmatada ka tundmatu heli. Nad hakkavad põgenema siis, kui näevad objekti mis seda heli tekitab ja see objekt neid hirmutab. (Шефер, М., 2013)

Nägemine annab palju võimsama mulje kui kuulmine. (Шефер, М., 2013)

Hobusele on vaja aega, et rahuneda. Kui ta on hirmunud, siis tuleb talle anda võimalus rahulikult esemele läheneda ja uurida hirmu tekitanud objekti niipalju kui olukord võimaldab. (Биндер, С. Л., 2010)

Hirmunud hobune rahuneb kiiremini maha, kui kõrval on rahulik ja lõdvestunud inimene. (Биндер, С. Л., 2010)

1.6.1.1 Kriitiline distant

Erinevat tõugu ja tüüpi hobustel on individuaalne distant erinev ja selle ületamisega võib neil esineda agressivsust. Julged hobused võivad rünnata, kui ületada individuaalset ruumi, teised aga püüavad seda vältida ja lihtsalt põgenevad. (Шефер, М., 2013)

„Kriitilise distantsi“ – postuleeris rootslasest zootehnik Hediger. See tähendab, et loom teatava kauguse ületamisel ei hakka põgenema, vaid hakkab ründama. Siin saab kaitsmisest agressiivsus, mis väljendub iga loomaliigi iseloomus. Hobustel väljendub see tagajäsemete ülesseviskamisega. (Шефер, М., 2013)

Võitluse jaoks kasutab hobune nii esi- kui tagajäsemeid ning ka hambaid. (Шефер, М., 2013)

1.6.2 Valu

Hobuse valu on võimalik märgata tema käitumisest. Esimese märgina puudub tal täielikult kõrvade liikumine. Samuti mõtetu ja tühi silmavaade ja raske hingamine. Kogu miimikalihased võivad olla pinges. (Шефер, М., 2013)

1.6.3 Tujutu hobune

Väga tihti on näha, et tujutu hobune on igava väljanägemisega. Selles miimikas võib ära tunda kõik tujud alates lõdvestunud olekust kuni mõõduka ähvardamiseni. (Шефер, М., 2013)

1.6.4 Ähvardamine

Ähvarduse ilming hobustel on väga nähtav ja kergesti äratuntav ning inimesele arusaadav. Kõige levinum signaal on tahapoolse pööratud kõrvad. Aga selline käitumine ei tähenda, et hobune kohe ründab või näiteks hammustab. (vt Lisa1.) (Шефер, М., 2013)

Ka tagumiste jäsemete ülesviskamine võib tähendada hobuse agressiivsust inimese vastu (vt Joonis 6). (Буд, П., 2013)

Joonis 6. Viskab tagant ülesse (Буд, П., 2013)

1.6.5 Mulje tekitamine

Kui hobune tahab jätta head muljet, siis ta kruvib kaela ja painutab pead kaela poole, sellega ta tahab olla suurem ja massiivsem. Kõrvad on suunatud objekti poole, mis teda huvitab. Ninasõõrmed on mõõdukalt laienenud ja saba püsti. (Шефер, М., 2013)

1.6.6 Tervitus

Tervitus väljendub näiteks, siis kui kaks hobust tormavad üksteise juurde püsti ette asetatud kõrvadega (käitumine on sarnane sellega, kui hobune tunneb huvi millegi vastu). Kui mõlemad on sõbraliku meelega ja ei väljenda agressiivset miimikat ja ründamise asendit, toimub „nina ninasse“ kontakt, peale mida hobused nuusutavad üksteise õlapiirkondi, külgi, saba ja ka suguorganeid. (Шефер, М., 2013)

Sõpradeks saanud hobused suudavad üksteist ära tunda ka mitme aasta pärast. Kui aga hobused ei saa omavahel sõpradeks, siis tõenäoliselt ei juhtu seda kunagi. (Биндер, С. Л., 2010)

Tavaliselt lõpeb tervitus üsna kiiresti, sest üks loomadest näitab kohe peale sümpaatia tekkimist oma agressiivset miimikat. Sellega näidatakse oma kõrgemat taset hierarhias, sundides teist endale alluma. (Шефер, М., 2013)

Kui hobune häälitseb inimesele, siis tavaliselt on see hea märk. Sellega näitab hobune, et andis talle oma „akustilise nime“. (Биндер, С. Л., 2010)

1.6.7 Uudishimu

Uudihimu on kõrge intellekti tunnus. Uurimisinstinktid ja uudishimu on evolutsiooni muutuvate tingimustega kohandumise tunnus. (Гервек, Г., 1997)

Mida tugevam on hobuse tundlikkuse väljendus, seda paremini funktsioneerivad tema meeleorganid ning seda kiiremini ja paremini toimub erinevate muljete töötlemine. (Гервек, Г., 1997)

1.7 Hobuse õpetamine

Ilma kindlaid teadmisi hobuse psühholoogiast omamata ei tule õpetamisest midagi välja. Õpetamisega alustatakse varsaeast alates. Vale on nõuda hobuse kuuletumist platsil iga hinnaga. (Шефep, M., 2013)

Varsal on õppimisvõime palju parem kui noorel või vanemal hobusel. Arvatakse, et õpetamist peab alustama võimalikult varakult. Aga kõigepealt peab varss õppima normaalset käitumist ema ja teiste hobuste kõrvalt. (Шефep, M., 2013)

Suurt rolli varsa õpetamises mängib tema ema, sest ta on näidiseeskuju. Seetõttu arglikud ja sõjakad märad pannakse tihti kinni. (Шефep, M., 2013)

Ema käitumine, hoolitsus, kannatus, visadus, agarus, ustavus, suhtumine teistesse - kõik see on mulje, mis salvestub loomale alateadvusesse esimesest elupäevast alates. (Гервек, Г., 1997)

Hobuse intellekt sõltub tema aju suurusest. Näiteks väikesed araabia hobused omavad laia otsmikku, mis viitab nende aju suurusele. (Гервек, Г., 1997)

1.7.1 Inimese käitumine

Ka inimese käitumine on väga oluline hobust õpetades. Õpetaja peab jälgima oma kehakeelt, sest hobune näeb käsku ja suhtlemist igas positsioonis. (Буд, П., 2013)

Näiteks, passiivse asendiga saab premeerida hobust (vt Joonis 7) . Lõdvestunud asendiga inimene näitab hobusele, et on rahul tehtud tööga ning hobune on tubli.

On ka mitu teist asendit, millega hobusele saab midagi öelda. (vt Lisa 3.)

Joonis 7. Passiivne asend (Вуд, П., 2013)

1.7.2 Käsk

Kõigepealt on vaja endale formuleerida, mida hobusest oodatakse ning alles siis käsklusele panna võimalikult palju pingutust. (Биндер, С. Л., 2010)

Kui hobusele anda ergutav käsk, aga enda kehakeel on kahtlev, siis hobune ei järgne käsule. (Биндер, С. Л., 2010)

1.8 Pehme metoodika

Õnneliku, lugupidava ning kuuleka ja kõige peenemate signaalide peale reageeriva ning meelsasti käsku täitva hobuse usalduse võimiseks pead sa kõigepealt saama tema juhiks ning välja teenima tema austuse. Tuleb õppida kontrollima ruumi ning väljendama oma kehakeelt nii, et hobune saaks aru, mida sa öelda tahad. Siis teenid mitte ainult austust, vaid ka imetlust. (Goodnight, 2007)

1.8.1 Soft-Touch õpetamismeetod

Soft-Touch õpetamismeetodi lõpptulemuseks on ratsutamise klassikaliste oskuste konsolideerimine tava ja pehme metoditega.

"Soft Touch" meetod toimib nagu pool-metoodiline protseduur kas hobuse või ratsaniku tulemuslikkuse tase, osavuse või naudingut suurendamiseks või tõstmiseks vaimselt, füüsiliselt ja emotsionaalselt. (Goodnight, 2007)

1.8.2 Pat Parelli metoodika

Parelli program sai kuulsaks juba 1981 aastal. See põhineb naturaalsel suhtlemisel. Põhiline tähelepanu on pööratud mitte hobuse õpetamisele vaid inimesele (ratsutajale). Parelli leidis, et kui süveneda hobuse psühholoogiasse ja loomuliku eluviisi, võib inimene ehitada temaga sügavad, täiuslikud ja vastastikku kasulikud suhted. Usaldusväärsed suhted, mida aitab üles rivistada Parelli meetod, näitab uut taset inimese-hobuse koostöös paarina:

- Edusamm ilma sundimata;
- Koostöö ilma hirmutundeta;
- Valmidus tegevusele ilma hirmutamata;
- Harmoonia ilma sundimata

Kui toetuda iga hobuse individuaalsusele, soovib Parelli meetod pöörata tähelepanu hobusele just individuaalselt. Tihe koostöö hobusega toimub 7-tüüpi suhete abil, sarnane nendega, kuidas loomad suhtlevad omavahel. Need meetodid on kuulsad nagu „ Pat Parelli 7 mängu “. (Парелли, П., 2006)

Pat Parelli on kasutanud seda meetodit ligikaudu kuue tuhande hobusega ja kõikidega oli sajabrotsendiline edukus. (Парелли, П., 2006)

1.8.2.1 Pat Parelli 7 mängu

Selle mängu põhimõtte on selles, et hobune peab inimesest eemalduma käsu peale ja samuti tagasi tulema. Abivahendina kasutatakse nõõri. (Парелли, П., 2006)

Nagu eelmises mängus, peab ka siin inimene kasutama liikumist. Näiteks käe üles tõstmine. Kui inimene viskab kätt ülesse, peab hobune eemale minema, ja kutsuval käsul peab tagasi tulema. Kui hobune ei saa käsklusest aru, siis ongi nõõri abiks - õrnalt võib nõõriga suunata hobust enda poole, aga seda ei tohi teha sunniga. (Парелли, П., 2006)

Selles mängus on väga oluline silmside, hobune peab vaatama inimese poole ja jälgima tema käske. Kui hobune pöörab teisele poole, tuleb alustada uuesti. (Парелли, П., 2006)

1.8.2.1.1 The Friendly Game (Sõbralik mäng)

Selles mängus peab hobune aru saama, et inimene ei ole kiskja ja on väärt tema usaldust. Isegi kui inimene vehib kätega tema kõrval, kolistab või koputab millegagi, ei ole midagi karta. (Парелли, П., 2006)

Joonis 8. Sõbralik mäng (Parely, P., 2015)

Peaks alustama õrnade puudutustega (vt Joonis 8). Tähtis on, et inimene saaks aru, milliseid keha piirkondi võib puutuda ja milliseid mitte. Esialgu võib puudutada kohti, kust hobune lubab ning tasakesi läheneda nendesse piirkondadesse, kust hobune tunneb ebamugavust. Seda skeemi võib nimetada „üks samm edasi – kaks sammu tagasi“. Selle tulemusena peab saama puudutada tervet keha ilma hobust sundimata. (Парелли, П., 2006)

Kui tulemus on käes, võib proovida kõiki neid samu puudutusi kolistamise saatel, või panna nõõri ümber kaela. Sellega saab õppetada hobust olla julgem ning tunnetada inimese suhtes rohkem julgust. Ainus mida ei tohi unustada, et hobusel peab olema valiku võimalus, kas põgeneda või olla kõrval. Aga inimene ei tohi siin sundida. (Парелли, П., 2006)

1.8.2.1.2 The Porcupine Game (Taandamise mäng)

Selles mängus peab inimene aru saama, et hobune ei pea vastupanu avaldama kui tunneb füüsilist rõhku, ta peab õppima lihtsalt ära minema. See on väga oluline samm edasiõpetamisel. Siis oskab hobune käsule õieti reageerida. Alustama peab õrnast puudutamisest kuni jõuga rõhumisele, kuni hobune saab ise aru, et selleks on vaja lihtsalt ära minna (vt Joonis 9). (Парелли, П., 2006)

Joonis 9. Taandamise mäng (Parelli, P., 2015)

Igat tehtud sammu füüsilisest mõjust eemaldumisel peab autasustama kohe puudutamise lõpetamisega, silitusega ja naeratusega. (Парелли, П., 2006)

1.8.2.1.3 The Driving Game (Suunamise mäng)

Mäng nr. 3 õpetab hobust liikuma inimese vihje peale. Esialgu on inimese ja hobuse vahe minimaalne, hiljem juba võib teha seda ka suurematel distantsidel (vt Joonis 10). (Парелли, П., 2006)

Mängu peab alustama sellest, et inimene annab käsu, näiteks tõstab käe ülesse, andes sellega märku, et hobune peab liikuma edasi. Kui hobune ei saa aru, peab teda puutuma

(mäng nr. 2) ning kohe kui hobune liigub edasi, lõpetama füüsilise mõjutamise. Korrata seni kuni hobune saab aru, mida temalt oodatakse. (Парелли, П., 2006)

Oluline on, et kui käsk on antud, tuleb seda hobusele kindlasti selgeks teha, muidu hobune ei hakka inimest austama. (Парелли, П., 2006)

Joonis 10. Suunamise mäng (Parelli, P., 2015)

1.8.2.1.4. The Yo-Yo Game (Jo – Jo mäng)

Jo – jo mäng õpetab austama inimese isikliku ruumi kõrval hobust koostööd tegema ning kutse peale tagasi tulema. (Парелли, П., 2006)

Abivahendiks on nõör (vt Joonis 11). Kui hobune ei tule tagasi, saab teda õrnalt nõoriga tagasi kutsuda, kohe kui hobune hakkab liikuma inimese poole, tuleb nõör lahti lasta. (Парелли, П., 2006)

Joonis 11. Jo-jo mäng (Parelli, P., 2015)

1.8.2.1.5 The Circling Game (Ringlev mäng)

Sellega õpetab inimene hobust hoidma antud allüüri ja tempot (vt Joonis 12). Hobuse peab liikuma panema korde peal. Abiks tulevad eelmised mängud. Inimene peab andma hobusele käsu eemale minekuks. Kui hobune liigub, peab kindlasti olema silmside ning inimene peab naeratama hobusele. Esialgu ei ole allüür oluline, las hobune valib ise tempo ja suuna. Minimaalne ringide arv peab olema 2 ja maksimaalne 4, sest see on mäng ja hobusel peab olema huvitav, mitte väsitav. (Парелли, П., 2006)

Joonis 12. Ringlev mäng (Parelli, P., 2015)

Tagasitulekul peab hobust kindlasti sõbralikult „tasustama“. Seejärel paluma hobusel pöörata näoga inimese poole. Seda võib teha kui puudutada tagumisi jalgu ja hoida nii kaua kuni hobune paneb jala eemale. (Парелли, П., 2006)

Ringlevas mängus saavutab inimene hobuse üle täiusliku psüühilise ja emotsionaalse kontrolli. (Парелли, П., 2006)

1.8.2.1.6 The Sideways Game (Vastuvõtmise mäng)

Inimene õpetab hobust kergesti liikuma nii paremale kui vasakule. Siin tuleb abiks „Suunamise mäng“. Esialgu peab suunama pead ja kaela, kohe peale seda ka tagumisi jäsemeid (vt Joonis 13). Kiirustada pole vaja, hobune võib valesti aru saada. Kui aga hobune juba liigub, võib hobuse ja inimese vahet suurendada ja proovida sama suuremal distansil. (Парелли, П., 2006)

Joonis 13. Vastuvõtmise mäng (Parelli, P., 2015)

Selles mängus hobune õpib paindlikkust ja tasakaalu. Et hobune ei liiguks edasi, võib oodata. Siis ta saab kiiremini aru, mida täpselt on vaja teha. (Парелли, П., 2006)

1.8.2.1.7 The Squeeze Game (Surve mäng / Klaustrofoobia mäng)

Hobused on iseenesest klaustrofoobikud. See mäng aitab hobustel üle saada väikeste ruumide hirmust. Esialgu peab ehitama koridori, alustama peab suuremast ja laiemast koridorist. Seejärel paluda hobusel läbida see iseseivalt. Hiljem võib koridori kitsendada ning jätkata. Ei tohi unustada meelehea andmist. (Парелли, П., 2006)

Nimetatud mäng muudab hobust julgemaks kitsaste ruumide läbimisel (vt Joonis 14). (Парелли, П., 2006)

Joonis 14. Klaustrofoobia mäng (Parelli, P., 2015)

1.8.3 Nevzorov Haute Ecole

See on Aleksander Nevzorovi kool, kus õpetatakse hobuseid ilma mingi varustusega. Selles koolis püütakse täielikult avada hobuse looduslike andeid, arendada nende füüsilisi ja vaimseid võimeid, saavutada suhtlemisest distsipliini täielikku teineteisemõistmist ja dialoogi korraldamist loomaga lühend. (Невзоров, А., 2006)

Kooli postulaadid on:

- hobune ei ole loodud „rauaks“ ja ratsutamiseks
- hobune omab väga nõrka tervist
- hobuse tervis - tervisliku suhtumise pant

- hobust ei tohi karistada

(Невзоров, А., 2006)

Kooli metoodika - vastastikused suhted inimese ja hobuse vahel ilma valu tekitamata ja karistamata ning ei kasutata spetsiaalset varustust, eriti “raudu” suus. (Невзоров, А., 2006)

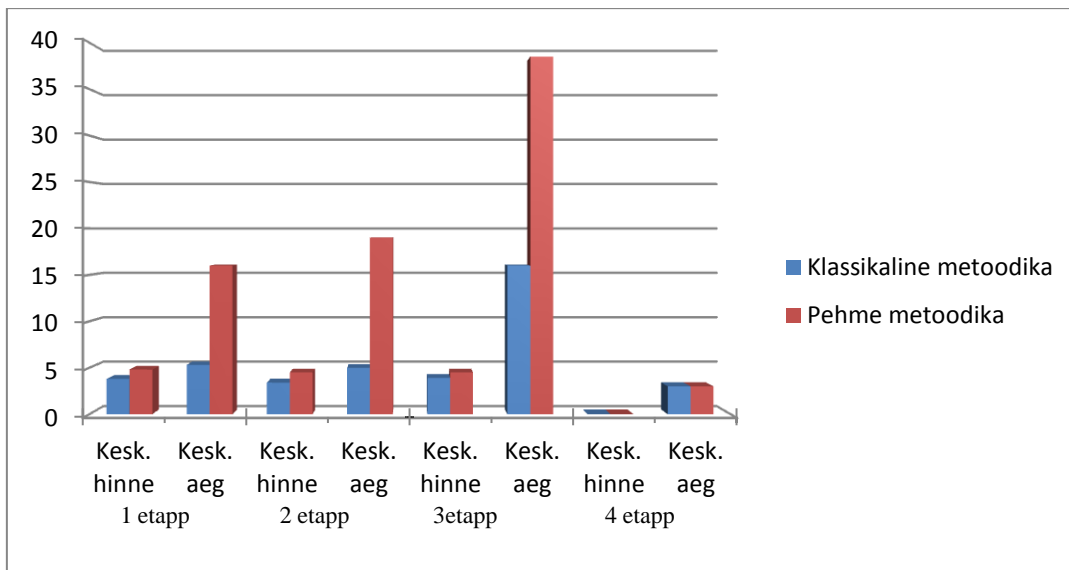
See on kinnine ja salajane kool, kus on omad reeglid ja kooli tavavastuvõtmist ei toimu. (Невзоров, А., 2006)

1.8.4 Maria Popova diplomitöö „Noorhobuse põhiväljaõpe“

Maria Popova magistritöös on Eestis esmakordselt käsitletud hobuste klassikalise põhiväljaõppe kõrval pehmet metoodikat ja katsetes võrreldud mõlema eeliseid ning puudusi. Töö koosnes hobuse kontrollist tema eelnevate harjumuste kohta, tema harjutamisega erinevatel töödel: keha ja kapjade puhastamisel (1 etapp), töös päitsetega(2 etapp), kordetöös(3 etapp) ja vabahüpetes(4 etapp). (Popova, M., 2013)

Loomi oli katsetes viis ning kõik olid kolme aastased. Hobused viibisid sarnastes pidamistingimustes ja kõigi nendega tegeles üks inimene – katsetaja M. Popova koos assistendiga. (Popova, M., 2013)

Kasutati 5 punktilist hindamissüsteemi. Tulemus oli silmapaistev. Pehme metoodikaga hobuste õpetamiseks kulus tunduvalt rohkem aega, kuid lõpptulemuse hinded olid palju kõrgemad. (vt Joonis 6)

Joonis 15. Klassikalise ja pehme meetoodika iga etapi keskmine hinne ja selleks kulutatud aeg. (Popova, M., 2013)

M. Popoval olid väljatoodud mõlema meetoodika eelised ja nõrgad küljed. Neist olulisemad olid :

- klassikalise meetoodika suurem eelis on aeg, hobune õpib kiiremini. Nõrgemaks küljeks on see, et tulevikus võib see olla hobuse alluvuse kui ka tervise probleemide põhjuseks.
- pehme meetoodika eeliseks on säilitada hobuse füüsiline ja psüühiline seisund, vaimne tasakaal, arvestades seejures looma looduslike eripärade ja vajadustega. Suurem ajakulu on selle meetoodikaga hobuse õpetamisel nõrgemaks küljeks.

(Popova, M., 2013)

2. UURIMISTÖÖ METOODIKA

Uurimistöõ on praktiliselt teoreetilise kirjanduse ülevaade ning uurimistöõks oli kogu antud valdkonna teoreetiline analüüs koos väiksema katsetöõga minu enda hobusel. Uuritavaks materjaliks olid vene-, eesti- ja ingliskeelsed teadus- ja infoallikad. Teadus- ja infoallikatest on kasutatud uurimistöõks hobusekasvatuse ja eluviisiga seotud teemad. Materjali leidmiseks on kasutatud interneti raamatuid ja artikleid ning ka raamatukogusid.

Kirjanduse põhjal on analüüsitud uurimistöõ eesmärkidele vastavaid peatükke. Uurimistöõs olevad refereeringud on osaliselt tõlgitud eesti keelde käesoleva diplomistöõ autori poolt.

Oma hobusega läbi viidud eritreeningutel ja katsetel olen lähtunud looma tervise heaolust ja heaperemehelikest tavadest.

Käesolevas bakalaureusetöõs uuritakse kuidas kasutada pehmet metoodikat kui lähtuda hobuse psühholoogiast. On võrreldud kasutatud kirjanduse meetodeid omavahel ja erinevaid katsetusi hobustega. Eesmärgiks on ümber õpetada hobust, kasutades pehmeid meetodeid ja uurida tema iseloomu ning käitumise muutumist ning tuua välja selle meetodi eelised ja nõrkused.

Uurimistöõ on läbi viidud Ida-Virumaal, Iisaku vallas, Vaikla külas asuvas Aleksandr Dubrovile kuuluvas Vaikla hobusetallis. Katse on tehtud 14 aastase ruuna - tori hobusega. Hobune viibis standarttingimustega tallis. Uuring algas 2011 aasta augustis ning kestis maini 2012.

Töö kestis hobuse ümberõpetamises selleni, et ta laseks rahulikult inimese selga, ei kihutaks ning kuulaks käske. Olulisem eesmärk oli saavutada hobuse usaldust ja parandada psüühikat, lähtudes tema isiksusest ja omapärasest.

Uurimistöõ sisaldab 19 joonist. Üksikud nendest on võetud internetist. Enamus pilte on tehtud fotoaparaadiga ja korrigeeritud Windows Live Photo Gallery programmiga, sama meetodit on kasutatud ka lisades esitatud 50. pildi korrigeerimisel.

3. UURIMISED JA ARUTELU

3.1 Oma kogemus

3.1.1 Hobune

Werner on kõrb tori hobune, sündinud 2001 aastal, ruun. Turjakõrgus 176 cm.; ema – Deli; isa – Wef. Hobuse välimusest saab ära tunda mõned iseloomuküljed (vt Joonis 16).

Joonis 16. Werner peaprofiil.

- Tal on sirge ja sile peaprofiil. See väljendab, et hobune on hea suhtlemisega ja kergesti õpetatav.
- Suured ja ümarad silmad näitavad tugevat, rasket aga head iseloomu.
- Pikad kõrvad – muutlik tuju ja käitumine.

3.1.2 Tutvumine

Tutvumine toimus boksis, hobune oli uudishimulik, kuid ka kartlik. Hobusega suhtlemine algas paitamisega kaela piirkonnast ja edasi üle terve keha. Mõningate kehapiirkondade puudutamine tekitas hobusele ebamugavust (abaluu, kõhu ja jäsemete piirkond).

Esimeseks ülesandeks oli võita hobuse usaldus, peale mida hobusel ei teki puudutamisega ebameeldivat tunnet. Selle probleemi vältimiseks sai kasutatud Pat Parelli meetodit nimega „7 mängu“, mäng number üks „Sõbralik mäng“ (vt. peatük 1.8.2.1.1)

3.1.3 Suhtlemine

Järgmiseks etapiks oli suhtlemine hobusega maneežis (Nevzorovi meetod), kus hobune lahtiselt jalutas (vt Joonis 17). Põhimõte oli selles, et hobune saaks aru, et tal ei ole põhjust karta, temasse suhtutakse hästi. Eesmärgiks oli tekitada hobuses uudishimu - katsetaja kui sõbra vastu. Esialgu hobune küll tundis uudishimu, samas kartis ise juurde tulla. Hea oli, et ise hobuse juurde minnes ei püüdnud ta põgeneda. Sellega oli kriitilise distansi barjäär murtud.

Peale esimest treeningut (millest on juttu peatükis „3.1.5 Ümberõpetamine“) hobuse suhtumine katsetaja vastu muutus, ta hakkas ise juurde tulema ning leidis esimesena kontakti.

Joonis 17. Maneežis suhtlemise tulemus: hobune tuleb ise juurde.

3.1.4 Mängimine

Pärast tekkinud usaldust õpetaja vastu ei kartnud ta enam puudutamist. Seejärel sai proovitud mängimist. Kasutasime Pat Parelli meetodi järgi mängu nimega „Taandumise mäng“ ja „Suunamise mäng“ (vt. peatük 1.8.2.1.2 ja 1.8.2.1.3). Esimene mäng edenes

kohe esimesel korral. Järgmistel kordadel käis hobune õpetaja kõrval ja kuulas suunamise žeste. Mõne aja pärast läbis ta erinevaid takistusi ja harjutusi, jälgides õpetajat.

3.1.5 Ümberõpetamine

Alustasin ümberõpetamist tavalise treeninguga, kus oli kasutusel kogu varustus. Hobune ei kuulnud käske, tahtis kogu aeg rabistada ning oli närvis. Algatuseks andsin hobusele võimaluse vabalt joosta ja alles siis, kui hobune oli väsinud, alustasin treeninguga. Esmalt lasin õpetamisel ratsemed lahti, et hobune ei tunneks suus pidevat pigistamist. Seejärel õpetasime hobust pöörama tasakaalu- ja sääritega, mitte ratsemetega. Selleks ei kulunud palju aega, hobune oli taiplik ja sai kiiresti aru, mis on mugavam ja mida temalt oodatakse. Enam kulus aega sellele, et hobune rohkem ei rabistaks, tulemusi võis näha kuu aja pärast. Selleks kasutati pidevat suhtlemist maneežis ja pehmet ratsutamist välisplatsil.

3.1.6 Tulemused

Tulemuseks oli rahulik, kuulekas ja sõbralik hobune. Üllatavaks oli, et hobusel muutus omasugustega käitumine ka karjamaal. Ta oli muutunud rahulikumaks ja ei reageerinud enam nii agressiivselt teiste hobuste peale. Sellisteks muutusteks oleks vaja umbes kaks kuud. Lõpuks liikus hobune ilusti päitsetega ja nõõriga ümber kaela, ei olnud vaja suulisi. Boksis seisis ta rahulikult, ei üritanud põgeneda isegi siis, kui boksi uks oli lahti. Temaga sai rahulikult käia ujumas ja jalutamas ilma varustust kasutamata ning platsil ohutult mängida.

Kõige selle saavutamiseks sai kasutatud Pat Parelli ja Nevzorovi meetodit ning ka oma oskusi, mis on saavutatud aastatega hobustega tegeledes ja kirjandust lugedes – õppides tundma hobuse tujusid, tahet ja psühholoogiat.

3.2 Arvamused

3.2.1 Pehme metoodika uue haruna

Pehmet metoodikat saab nimetada uueks haruks, kuigi Pat Parreli tegeles sellega juba alates 1981 a. (Парелли, П., 2006). Meetod sai kohe kuulsaks, kuid tegelema hakkasid sellega vähesed. Alles viimastel aastatel on see meetod hakanud rohkem levima. Inimesed püüavad ümberõpetada oma hobuseid ning saavutavad ühtlasi ka häid tulemusi.

Internetti sirvides leiab palju ratsutajaid ja hobusekasvatajaid, kes näitavad enda ja hobuse oskusi. See on saavutatud suure töö tulemusena. Vähesed on läbi viinud uurimustöid ja kirjutanud sellest raamatuid. Tuntumaid selle meetodi alustajaid on Pat Parreli ja Nevzorov, kes näitasid, et kõik on võimalik ja oluline on mõista hobuse psühholoogiat ja saada tema jaoks juhiks. Midagi uut sellele meetodile lisada ei ole, sest see on lihtne kuid samas ka raske. Ainukeseks raskuseks on aru saada hobusest ja õieti talle oma tahet selgeks teha. See kõlab väga lihtsalt, kuid tegelikkuses on palju raskem. Ei tohi unustada, et kõik hobused on erinevad, nad on individuaalsed oma iseloomu ja käitumisega. (Гербек, Г., 1997)

Olen kohanud palju ratsutajaid, kes on ümberõpetanud oma hobust ja on õnnelikud, et valisid selle meetodi. Kõik nad räägivad: „Te ei kujuta ette, mida hobune võib teha, kui sa oled võitnud tema usalduse!“. Kõlab hästi, kuid saavutada ise selline tulemus ja näha seda oma silmadega, on emotsionaalselt kirjeldamatu.

3.2.2 Instinktid

Kui lugeda kirjandust, siis igast allikast võib leida, et hobustel on tugevad instinktid, mis neid mõjutavad ja sunnivad põgenema hirmu või ohu korral. Inimene saab aidata hobusele selgeks teha, et asi pole nii hull, kui seda lähemalt uurida. Hobune on saakloom, seetõttu kardab ta paljud asju. Näiteks on üheks suuremaks hirmu põhjustajaks kõva müra. Pat Parreli soovib sellega võideldes kasutada treeningus erinevaid asju, mis tekitavad müra. Põgenemisinстинki taandamist tohib alustada alles siis, kui hobune juba usaldab inimest, muidu ei tule midagi välja. Selles meetodis tuleb mängu jälle hobuse psühholoogia. Kui hobune võtab inimest nagu juhti, siis ta peab ka kuuletuma (karja instinkt – hierarhia).

Hobune on tark loom ja taipab kiiresti, mida talle proovitakse selgeks teha, eriti juhi poolt. (Гервек, Г., 1997)

Juhi ja karja baaspõhimõtte on pehme meetodika. Mida julgem ja tugevam on juht, seda julgem on tema kari. Oma kogemustest võin öelda, et see toimib (vt Joonis 18).

Joonis 18. Autor võistlustel, hobune seisab rahulikult kohal (lahtiratsmetega), kuniks ratsanik valmistub ette.

3.2.3 Võimalik tulevik

Suurema osa traumasid saab hobune oma närvitsemise pärast. Kui hobune on närvis, hakkab ta põgenema, kui ta aga põgeneb, ei märka ta enam midagi enda ees. Seda võib juhtuda ka võistlustel kui ratsutaja sunnib hobust tegema seda, mida ta kardab. Näiteks takistus, müra või miski muu, mis ajab hobust närvi. Teda mõjutavad küll instinkid, kuid talle valu tekitades ja sundides takistust ületama, ei saa ta põgeneda. Sellises olukorras võib hobune kaotada oma tasakaalu, hakata valesti liikuma või valesti arvestada vahemaad takistuseni ja liiga vara hüpata ning sellega saada tugeva trauma. Halb tulemus võibki tekkida siis, kui inimene ei ole suutnud hobusele selgeks teha, et ei ole vaja karta, ta teab mida ta teeb.

Kui suurem osa ratsutajaid saaksid aru, et suurest spordist saab osa võtta ka ilma hobusele valu tekitamata, oleks nii hobuste kui ka nende endi elu palju kergem. Siis ei peaks hobust sundima tegema üht või teist asja, nagu näiteks üle takistuste hüppamine või õige peahoiak. Seda hakkab loom ise tegema kui ta usaldab oma ratsutajat.

Mida rohkem inimesi hakkaks tegelema „pehme meetodikaga“, seda vähem oleks närvihaiguste ja traumadega hobuseid.

3.2.4 Valed katsed ja nende võimalikud lahendused

Paljud räägivad, et nad proovivad kasutada „pehmet meetodikat“ kuid midagi ei tule välja. Kuid hobusele peab aeg-ajalt näitama kes on „juht“. Põhjus on inimeses, kui ta ei suuda ennast kehtestada ja näidata hobusele, et ta on juht ja teda peab kuulama – hobusel ei teki usaldust inimese vastu. Teised aga räägivad, et nad on väga pehmed oma hobusega, annavad palju maiustusi ja on väga sõbralikud aga kui lähevad hobust treenima, siis hobune ei kuula neid. Siin on jälle viga inimese käitumises, vales positsioonis. Inimene, kes oma hobust liigselt hellitab, ei saa kunagi juhiks. Hoopis hobune mõtleb, et just inimene peab kuuletuma ainult temale. Hobune arvab, et ta saab mida tahab. Hobust võib hellitada, kuid seda peab tegema õigesti just nagu koeragi õpetades. Kas näiteks anda maiustust siis kui, hobune teeb midagi õigesti ja sellega teda premeerida või anda ainult siis kui inimene seda tahab, aga mitte siis kui hobune palub.

Veel võib tuua mitmeid näiteid kuid nende lahendamise põhimõtte jääb samaks – teha hobusele selgeks, et inimene on juht ja temale peab kuuletuma. Siis tuleb ka usaldus.

3.2.5 Pehme meetodika nõrgad ja tugevad küljed

Pehmes meetodikas, nagu igas teises meetodikas, on nii nõrgad kui tugevad küljed. Kuid selle meetodika põhjal võib välja tuua rohkem positiivseid kui negatiivseid külgi. Kui süveneda, siis võib saada aru, et enamik negatiivseid aspekte on loodud inimese poolt.

Tugevad küljed:

- Pehme meetodika arvestab hobuse eripärade ja vajadustega.
- Tervis – hobusel on väiksem võimalus saada traumasid.

- Paraneb psüühika ja vaimne tasakaal.
- Paraneb käitumine.
- Õpetab hobust vaatama ja reageerima hirmutavate asjade peale teisiti.
- Areneb hobuse mõistmine inimese poolt.
- Ohutum inimese jaoks.
- Kindel tulemus.

Nõrgad küljed:

- Võtab rohkem aega.
- Vajab inimese poolt eelnevaid teadmisi, oskusi ja kogemusi.
- Inimene peab olema tugeva närvisüsteemiga ja kannatlik.

3.4 Tulemuste võrdlus kirjandusega

Käesoleva töö kirjanduses võib leida kaks erinevat suunda pehme metoodika õpetamises. Esimene suund koosneb sellest, et üldse ei kasutata suuraudu (suulisi), teine aga lubab selle varustuse kasutamist.

Nevzorov ei luba mitte mingil juhul oma kinnises Ecole koolis kasutada suulisi, tema arvates tekitab see hobusele tugevaid valusid, mis viivad hobuse „murdumiseni“. Selline põhimõtte võib olla õige, sest looduses on hobune vaba loom ja raud tema suus on kindlasti ebameeldiv. Kuid minu isikliku arvamuse kohaselt Nevzorov natuke liigselt kirjeldab suuraua mõju hobusele. Kui suulised on õigesti valitud ja sobivad hobusele, võib neid kasutada aga ainult siis, kui ratsanik oskab neid käsitleda. Näiteks oma kogemustest võin öelda, et olen kasutanud ka suuraudu, aga ainult selleks, et olla lubatud võistlustel. FEI määrustik ei luba valjasteta osa võtta võistlustest (FEI, art.275.punkt 1.5). Hobune oli sellega täiesti rahul, ta lasi ilusti pea alla kui ma panin talle valjad, sest ta teadis, et ma ei tee sellega talle haiget. Põhimõtteliselt suuraudad olid hobusel suus, kuid ma ei kasutanud neid – ratsmed olid lõdvalt ning sellega mingit valu suus ei tekitanud (vt Joonis 19). Tänapäeval tegelevad ratsaspordiga paljud ning võistlustest osavõtmine on üks olulisemaid tegevusi ja sellest enamik ratsutajad ei taha loobuda. Arvan, et ei ole midagi hullu kui hobune kord kuus tunneb veidi ebamugavust, kuid mitte valu, eriti kui ratsutaja tõsiselt

tegeleb ratsaspordiga ja tahab osaleda võistlustel. Vähemalt kuni selle ajani, kui ükskord määrus 275.punkt 1.5 üle vaadatakse ja parandatakse.

Joonis 19. Autor võistlustel, ratsmed on lõdvad.

Pat Parelli aga lubab kasutada suuraudu, tema arvamus põhineb sellel, et õige suuliste kasutamine ei tekita hobustele valu. Tema hobused on õpetatud nii, et nad reageerivad rohkem teistele märkidele, näiteks tasakaal – ratsutaja juhib, pöörab hobust oma tasakaalu vahetamisega. Inimene kasutab mõjutamiseks ja juhtimiseks oma jalgu (põhiliselt sääri), häält ja paljusid teisi märke. Parelli rõhutab hobuse ja inimese omavaheliste suhete ehitamist üksteise usaldamisega.

Kirjanduses on kahel meetodil ühiseks osaks pehme meetodikaga tegelemisel see, et arvestama peab hobusega ja tema eripäradega, mis põhineb looma psühholoogial. Kui lugeda kirjandust, mis kirjeldab hobuse psühholoogiat, erivust ei ole. Seda on teaduslikult mitu korda tõestatud ja uuritud.

KOKKUVÕTE

Käesolevas bakalaureuse töös saab välja tuua kaks olulisemat aspekti: hobune kui loom - inimene kui sõber ja juht. See tähendab, et hobune on elav loom ja tal on instinktid mis teda mõjutavad. Nii kirjandus kui ka oma kogemus tõestavad, et hobust saab õpetada või ümberõpetada heaks ja kuulekaks loomaks ilma valu tekitamata ja erilist varustust kasutamata. "Pehme meetod" võtab pisut kauem aega ning vajab oluliselt rohkem inimese kannatust. Tulemus on seda siiski väärt.

Ajaloost on teada, et hobune on olnud kogu aeg inimese kõrval ja abistanud teda. Tänapäeval ei ole enam suurt vajadust hobuse järele, sest ei ole sõdasiid ja põllumajanduses on abiks suur ja võimas tehnika. Nüüd kasutatakse hobust kahel põhjusel - esiteks ratsaspordis ja teiseks hobikorras. Mõlema variandi puhul peab hobune olema õpetatud, hea närvikavaga ja tervisega. Seda tulemust aitab saavutada pehme meetoodika, sest ainult selle meetoodikaga ei rikota hobuse närvisüsteemi ja tervist.

Pehme meetoodika põhimõtte on: selleks, et saada head hobust, tuleb lähtuda tema psühholoogiast. Hobuse päritolu teades võime aru saada tema käitumisest, tujust ning hirmu ja närvilisuse põhjustest. Saame teda edukalt õpetada või ümberõpetada ilma valu tekitava varustusega. Siit tuleneb väga tihe side pehme meetoodika ja hobuse psühholoogia vahel. Kui inimene ei oska ja ei tea hobusest mitte midagi, ei saa ta ka kasutada pehmet meetodit, sest ta ei saavuta hobuse usaldust. Viimases kogu õpetamine seisnebki.

Peale psühholoogia on hobuse õpetamises veel üks väga oluline aspekt – inimene. Selleks, et hobune saaks usaldada inimest, peab eelkõige tema peremees olema enesekindel, tugeva närviga ja suure kannatusega. Ta peab oskama õieti käituda, anda käske ja jälgima hobuse reaktsiooni käskude ja harjutuste peale ning sellest ka õpetamises edaspidi lähtuma.

Lähtudes Pat Parelli poolt kirjapandust, võib kindlalt öelda, et pehme meetoodika toimib ning tulemus on hämmastav ja usutav. Seda tõestab ka Nevzorov oma videotega, kus tulemus jätab šokeeriva mulje, kuidas hobune võib usaldada ja kuulata igat inimese käsku. Senini oli Maria Popova magistratöö Eestis esimeseks pääsukeseks antud valdkonnas. Ka

antud bakalaureusetöö kirjeldatud kogemus näitab, et kõik on võimalik kui osata hobusest aru saada.

Lõpuks võib öelda, et pehme metoodika võtab küll rohkem aega, aga tulemus on seda kindlam ja parem. Hobune hakkab kuuletuma inimesele mitte sellepärast, et ta teab kuidas käsu mittetäitmisel võib saada valusalt karistada. Vaid ikka sellepärast, et inimene on juht, teda tasub kuulata, ta on targem ning ta ei tee haiget ja ta ei soovi halba – teda saab usaldada.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. FEI takistussõidu määrustik (2013). [WWW]
<http://www.ratsaliit.ee/est/g179s4365>
2. Goodnight, J. (2007). Horse Psychology & the Language of Horses.
3. Hermsen, J., (2006). Hobuste entsüklopeedia, kästleb hobuse eest hoolitsemist ja kõike mis puudutab ratsasporti ja kogemusi hobustega, 312lk. (The Complete Encyclopedia of Horses by Josée hermsen, 1997)
4. Hobumaailm, ratsasposditermenoloogia, [WWW]
<http://www.hobumaailm.ee/UserFiles/File/ratsasporditerminoloogia.pdf>
5. Lepik, T., (2008). Magistritöö, juhendaja: Peterson, H., retsensent: Piirsalu, P., Eesti Maaülikool, veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituut, loomageneetika ja tõuaretuse osakond.
6. Meeleelundid, (2010). [WWW]
<http://ingeldis.blogspot.com/2010/09/meeleelundid.html>
7. Parelli, P., (2015). „The Driving Game“, [WWW]
<http://www.parelli.com/the-seven-games.html>
8. Peterson, H., (2014). Loengukonspekt. Hobuste tüpiseerimine ja tõugude klassifitseerimine.
9. Popova, M., (2013). Magistritöö, juhendaja: Peterson, H., retsensent: Lepik, T., Eesti Maaülikool, veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituut, loomageneetika ja tõuaretuse osakond.
10. Psüühika , wikipedia, [WWW]
<http://et.wikipedia.org/wiki/Ps%C3%BC%C3%BChika>
11. Баскина, С., (2008). " О чем думает лошадь и как научить её понимать". Москва, Аквариум-Принт, 223lk (E-raamat)
12. Белоусова, А., (2012). Психология лошади, Студия « Вешняки», [WWW]
<http://lisabel.ru/psixologiya-loshadi/>
13. Биндер, С, Л, (2010). " Как думает моя лошадь? Поведение лошади на первый взгляд" , 98lk (E-raamat)

14. Вуд, П., (2013). "Лошади. Большая энциклопедия" , ил. Кэрол Винсер. перевод с английского О.М.Невской- Москва., 222 стр. (Е-гаамат)
15. Гервек, Г., (2003). Психология лошади. Нрав, чувства, поведение. Пер. с нем. С. Казанцева. – М.: « Аквариум ЛТД », К.: ФГУИППВ,– 176 с., с илл. Gerhart Gerweck. Die Psyche Des Pferdes. Sein Wesen, seine Sinne, sein Verhalten. 1997, Franckh- Kosmos Verlags GmbH&Co., Stuttgart / Герхарт
16. Невзоров, А., 2005/2006 г. (2006 г.) Школа Эколь, Школа счастливых лошадей ALOGO, [WWW]
<http://happy-horses.ru/aleksandr-glebovich-nevzorov-biografiya/>
17. Невзоров, А., (2006) . „ Nevzorov Haute Ecole“ , [WWW]
<http://hauteecole.ru/ru/films.php?sid=0&id=818>
18. Парелли, П., (2006) . „Методика Пата Парелли“ , [WWW]
<http://happy-horses.ru/pat-parelli-pat-parelli/>
19. Пис, М., Бейли, Л., (2006). "Все, что нужно знать о лошадях" издательство "Фаир-Пресс", [WWW]
<http://www.horseland.ru/clauses/?id=85>
20. Теллингтон-Джонс, Л., (2004). „Как правильно выбрать и воспитать лошадь.“ 225lk (Е-гаамат)
21. Шефер, М., (2013). "Язык лошадей. Образ жизни, поведение, формы общения." (lk. 73-110) (Е-гаамат)

SUMMARY

In this bachelor's thesis, two significant aspects can be highlighted: the horse as an animal, the human as a friend – a leader. It means that the horse is a living being and it has instincts that guide it. Both relevant literature and personal experiences prove that a horse can be trained or re-trained into a good and obedient animal without inflicting pain or using special equipment. „Soft method“ takes a little bit more time and more patience on behalf of the human, but it is worth it.

Historically it is known that horse has lived with humans and helped them. Today there is not as much need for horses due to fewer wars, and in agriculture, horses have been replaced with large and powerful machinery. Today, horses are used for two reasons: equestrianism and hobby. In both cases the horse will have to have been trained, calm and healthy. This result can be achieved by using the soft method, for only this method grants the horse's mental and physical health.

The main principle of the soft method is to train a good horse by basing the training on the horse's psychology. Knowing, what kind of horse is being dealt with, will help with understanding its behaviour, mood and the reasons of its fear and nervousness, and training or re-training the horse without using pain-inflicting equipment. From here stems a tight correlation between the soft method and the psychology of a horse. If a person doesn't know about horses or how to handle them, they cannot use this method, for they will not be able to gain the horse's trust, from which the whole training process begins.

There is another very important aspect in the training of the horse besides psychology – the person. To gain the trust of a horse, the person needs to be confident, mentally strong and patient. They need to be able to behave correctly with the horse, to give orders and to observe the horse's reaction to orders and exercise, and then abide by these observations in future training.

On the basis of Pat Parell's literature it can be said with certainty that the soft method is

successful, and the results are amazing and absolutely conclusive. This is further supported by Nevrozov's videos, where the result leaves a shocking impression about how a horse can trust and obey any human. The personal experience shared in this Bachelor's thesis shows that everything is possible by understanding horses as well. Another convincing proof is Maria Popova's Master's thesis in which she ran tests on five horses. This is the first and thus far the only work in Estonia in which the differences in the training methods, and their results, are clearly outlined.

In conclusion it can be said that the soft method is more time-intensive, but the result is clearer and better. The horse begins to listen to the human not because of the fear of punishment upon disobeying, but because the human is a leader, they can be listened to, they are smarter, they won't hurt them and they do not wish the horse ill: they can be trusted.

LISAD

Lisa 1. Käitumise äratundmine

(Перри Вуд. "Лошади. Большая энциклопедия". 2013 г. ил. Кэррол Винсер.)

Pea

Pea suunatud ülespoole – pinget, hirm, muretsemine

Hobune on pööranud selja – ei tunne huvi inimese vastu. Uudistab midagi muud.

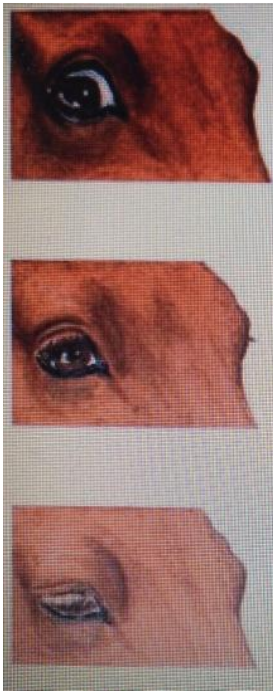

Peahoid all – hobune puhkab või on rahulolekus.

Pea pööratud inimese poole – hobune on huvitatud, vastuvõtlik suhtlemisele.

Silmad

Suured, tigidad, läikega silmad – hobune on himunud, tahab ära joosta. Kui teda segada, võib lüüa või hammustada.

Rahulikud silmad, vaade otse ja suunatud natuke allapoole – rahulik hobune, nõus tegema seda mida palutakse.

Poolkinnised silmad – hobune puhkab.

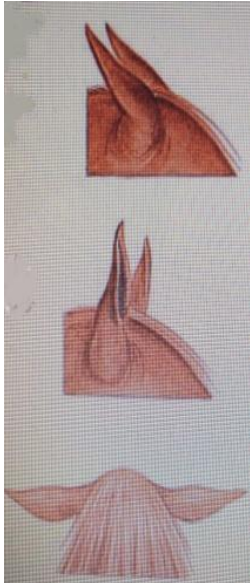
Kõrvad

Hobuse kõrvad on suunatud kuulatava poole. Ta on võimeline tähelepanu pöörama kahe asja peale korraga.

Kui kõrvad on suunatud inimese suhtes teisele poole, ei ole hobune huvitatud.

Kõrvad asetatud kaela poole – ärritus, ähvardus, valu.

Kõrvad pööratud tahapoole – hobune on keskendunud.

Kõrvad püsti – millestki huvitatud, emotsionaalne ergutus.

Külili asetatud kõrvad – hobune puhkab, rahulik.

Nina

Ülemine moka on ülespoole asetatud – „proovib lõhna“. Nuusutab mingit huvitavat või uut lõhna.

Paljastatud hambad – ähvardus.

Limpsib huuli – hobune on valmis inimest vastu võtma kui liidrit.

Huuled pinges – hobusele miski ei meeldi, ta on pinges.

Alumine huul lõdvestunud – hobune on rahulik, lõdvestunud.

Proovib huultega mingit eset – uudishimu, mängutahe.

Jäsemed

Viskab tagant ülesse – hirmunud, vihane hobune.

Lööb tagajalgadega õhku – erutatud, energiline hobune, võib olla ka natuke ärritunud.

Ei taha edasi kõndida – hirmunud või jonnib.

Lööb esijalgadega – pisut agressiivne tervitus, ärritus.

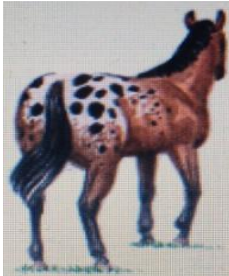

Kaevab maad – tujust ära või pettunud. Või ka palub maiustust või muud.

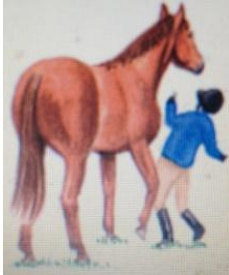
Keha

Pööratud inimese poole – on huvitatud, aga võib ka hoiduda inimese eest.

Pöörab selja – ei ole huvitatud inimesest.

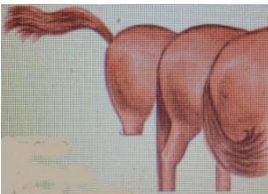

Surub inimest – näitab, et inimene ei ole liider, ei võta inimest tõsiselt.

Energiline keha – hobune on erutunud.

Saba

Ülespoole asetatud – erutunud, aktiivne ja huvitatud hobune.

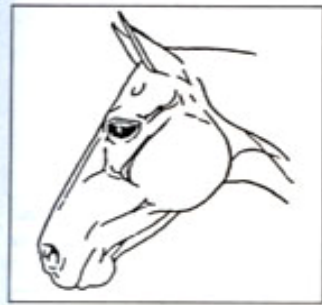
Pigistatud saba – hirm, pinge.

Löüb sabaga – ebamugavus, ärritunud.

Lisa 2. Iseloomu äratundmine

(Л. Теллингтон-Джонс. „Как правильно выбрать и воспитать лошадь.“ 2004)

Pea

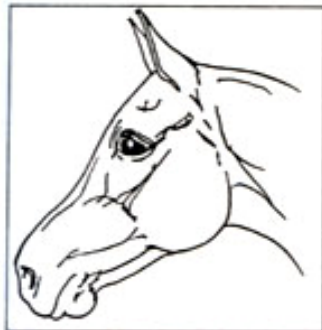
Sile, sirge profiil

Hea suhtlemisega hobune, teda saab kergesti õpetada

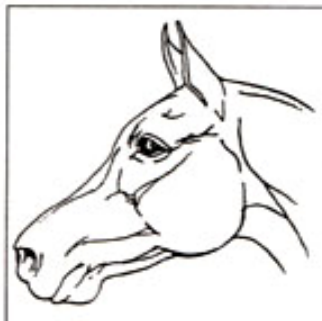
Väike ninaluu käänak

Sellise kujuga pea võib rääkida tundlikusest ja arglikusest

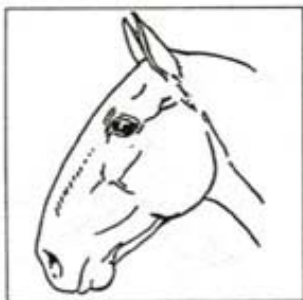
Ninaluu käänak ja pikk põdra pea

Hea, arenenud mõistus ja julgus

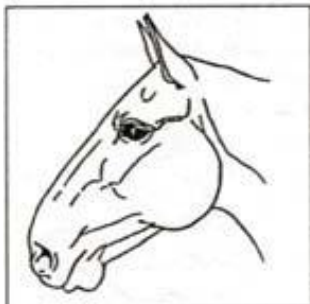
Ninaluu käänak, pikk põdra pea ja etteulatuv otsmik

Raske, tihti vahelduv iseloom. Sellise hobusega on vaja kannatlikkust ja arusaadavust.

Kongpealine profiil (Rooma pea)

Kange iseloomuga. Öeldakse, et sellise peaga hobune on rumal ning raskesti õpetatav.

Kongninaline profiil (Rooma nina)

Enesekindlad, julged ja vastupidavad.

Põdra pea

Iseloomustab kõva iseloomuga hobust. Vastuvõtlik, aga enesekindel.

Väike muhk

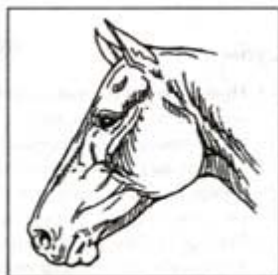
Surve all halvasti õpetatavad. Võib olla väga muutliku tujuga.

Suu

Pikk suu

Kiiresti õpetatav, kõrge intellekti tase.

Lühike suu

Aeglaselt õpetatav, ei ole paindlik.

Silmad

Suured silmad

Usaldavad inimest ning on sõnakuulelikud.

Suured, karmid, ümarad silmad

Raske, kõva aga

hea iseloomuga hobune, iseseisev.

Keskmise suurusega silmad

Keskmise intellekti tase.

Väikesed silmad

Aeglaselt õpetatavad, ei ole paindlikud. Võivad halvasti käituda.

Poolkinnine silm

Aeglase reageerimisega hobune.

Kõrvad

Pikad kõrvad

Muutliku tujuga ja käitumisega hobune.

Langenud kõrvad

Väga kindel hobune

Laiad suured kõrvad

Rahulik ja kindel hobune.

Peenikesed kõrvad

Kõrge intellektiga

Lühikesed kõrvad

Isepäine ja jonnakas loom

Karvased kõrvad

Omapärased, isepäised ja jonnakad hobused.

Üleval kõrvade vahe suurem kui all

Rahulik ja kindlameelne hobune

All on lai kõrvade vahe

Hästi õpetatav ja rahuliku iseloomuga hobune.

Ühtlasel kaugusel asetsevad kõrvad

Energilised ja elava iseloomuga hobused.

Lisa 3. Õpetaja asend

(Перри Вуд. "Лошади. Большая энциклопедия". 2013 г. ил. Кэрл Винсер.)

Dominantne asend – inimene on sirge, õlad laiali. Keskendunud näoilme ja enesekindel pilk. Selle asendiga inimene näitab, et ta on dominant. Ta peatab hobuse selleks, et hobune ei tuleks liiga lähedale.

Sellise asendiga inimene justkui räägib: „Mina olen vastutav, sina pead mind kuulama.“

Positiivne asend – sirge ja kindel asend, pilk suunatud otse, aga ei ole kuri. Näol esineb kerge naeratus.

Asend räägib: „Ma olen enesekindel, võid mind usaldada. Ma tean, mida ma teen ja sind kuidagi ei ohusta.“

Passiivne asend – lõdvestunud asend, keha natuke pööratud hobuse poole. Pehme näoilme.

Asend räägib: „Lõdvestu, tegid head tööd“ või „kõik on korras, ära muretse“

Kutsuv asend- heatahtlik asend, annab hobuse tegevusele ruumi. Pilk kindel kuid sõbralik, keha rahulik, aeglased ja rahulikud liigutused.

Asend räägib: „Lähme. Ma olen rahulik, sul on mugav minu kõrval“

Pelglik asend – ei ole kõige parem asend hobusega suhtlemiseks. Sellist asendit nähes hobune saab aru, et inimene on agr, väike ja temaga saab kõike teha, halvimal juhul ka lüüa ja hammustada.

Asend räägib: „Ma närveerin, olen väike ja tähtsusetu. Võid teha minuga mida tahad - lüüa, hammustada, lükata.“

Stopp – inimene on kindel, tõsine näoilme. Näitab käega, et hobune ei tuleks juurde.

Asend räägib: „Stopp, ära lähene minule.“

LIHTLITSENTS

Mina, _____,

(autori nimi)

sünniaeg _____,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud lõputöö

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja(d) on _____,

(juhendaja(te) nimi)

1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,

1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja

1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor _____

(allkiri)

Tartu, _____

(kuupäev)

Juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

(juhendaja nimi ja allkiri)

(kuupäev)